

STJEPAN KERŠA ANTUNOV — DUBROVAČKI BRODOVLASNIK
RODOM S PELJEŠCA NA RAZMEĐU 18. I 19. ST.

1. Pomorski rod Kerša

Kerše su stara pelješka kapetanska i brodovlasnička obitelj. O njihovoj pomorskoj djelatnosti već je objavljeno nešto podataka, ali nedovoljno prema njihovom doprinosu našem brodarstvu u prošlosti. Ovdje će biti obrađeni život i rad jednog od potomaka obitelji Kerša prema podacima pronađenim u Historijskom arhivu u Dubrovniku, a usput i neki vredniji podaci potomaka te loze iz već objavljene građe.

Stjepan Vekarić nalazi Ivana Keršu Marinova kao brodovlasnika galijuna *Sv. Nikole* već g. 1631. Objavljujući tu najraniju vijest o njihovoj pomorskoj djelatnosti, Vekarić iznosi još podataka o tim pomorcima iz 17. i 18. st.¹ Josip Luetić je o kap. Ivanu Kerši objavio da je imao nekoliko putovanja u g. 1644. s gripom. G. 1665. i 1668. patačom *Madonna della Concezione* prevozi nekoliko puta kožu, vunu, žitarice iz Dubrovnika u Veneciju ili u Jakin odnosno iz Albanije u Dubrovnik.² Ivan Kerša g. 1662. glavni je patrun dubrovačkog patača *Santa Maria di Concezione e San Antonio* od 82 kara nosivosti koji je sagrađen u Korčuli.³

Korčulanski kroničar Vergilije Perli zabilježio je jednog Stjepana Keršu kad brodom krcatim brašna i žita g. 1689. prolazi Pelješko-korčulanskim kanalom u Levant.⁴ Kad su g. 1711. mnogi pelješki brodovi prevozili pod austrijskom zastavom sol iz Barlette za austrijsko primorje, među njima se našao i kap. Stjepan Kerša sa svojim patačom. Dubrovačka vlada je naložila svom konzulu u Barletti da obavijesti dubrovačke kapetane da na žalima Pulje ne mogu krcati »pod drugom zastavom nego samo pod našom slavnog mučenika sv. Vlaha našeg zaštitnika pod prijetnjom globe od 100 dukata«. Neki kape-

¹ S. Vekarić, *Pomorci Trstenice u XVII i u prvoj polovini XVIII stoljeća*, Spomenica Gospe Andela u Orebićima 1470—1970, Omiš 1970, str. 219. Daljnje podatke o sudjelovanju roda Kerše u pelješkom pomorstvu toga doba pružaju ove rasprave istog pisca: Prilozi za povijest pelješkog pomorstva u XVII. i XVIII. stoljeću, *Anali Hist. inst. JAZU*, sv. III, Dubrovnik 1954, str. 527—543; Pelješki jedrenjaci, Split 1960, str. 1—299; Sto godina peljeških jedrenjaka u zborniku Dubrovačko pomorstvo, Dubrovnik 1952, str. 237—250.

² J. Luetić, *Brodovlje Dubrovačke Republike 17. stoljeća*, Dubrovnik 1964, str. 86, 97, 98.

³ Pom, 56-3/6, 32 u Historijskom arhivu u Dubrovniku (HAD). Sve su signature iz tog arhiva ako nije drugačije označeno.

⁴ V. Ivančević, *Dnevnik pisan u Korčuli o događajima iz druge polovice 17. st.*, Godišnjak Pomorskog muzeja, sv. XXIV, Kotor 1976, str. 61.

tani su i dalje nastavili prevoziti terete pod carskom zastavom. Senatovu nalogu su se odmah pokorili kapetani Ljubak, Kopsić i Kerša.⁵ Stjepan Kerša g. 1712. donio je iz Barlette u Dubrovnik 3075 moggia soli, a od 1717. do 1722. s patačom *S. ta Anna e S. to Giuseppe* 8 tereta soli svaki od oko 80 kara, također iz Barlette.⁶ Za Josipa Keršu znamo da je u g. 1729, 1734. i 1756. također donio nekoliko tereta soli iz Barlette u Dubrovnik.⁷ Prema dubrovačkim propisima koji su trebali štititi probitke trgovačke mornarice, brodovi se nisu mogli nabavljati, ni graditi, a ni popravljati u inozemstvu bez izričitog Senatova dopuštenja. Stoga Stjepan Kerša g. 1736. moli dopuštenje da može u Korčuli, koja je tada bila pod Venecijom, popraviti svoju navu. Kao razloge tome navodi: prvo što u Gružu nema pripravnog gradiva i drugo što nema dovoljno brodograditelja koji bi mu jamčili za štetu koja bi se mogla dogoditi prigodom izvlačenja broda na kraj ili za gubitak vremena što bi ga morao čekati na potrebno gradivo. Senat je udovoljio njegovoj molbi.⁸ Godine 1747. Antun Kerša je zapovjednik nave *S. Giuseppe* nosivosti 136 kara i ujedno je suvlasnik od 4 karata u tom brodu.⁹ Josip Kerša Stjepanov g. 1749. sudjeluje sa 4 karata u »godišnjem brodu« koji će se graditi na gruškome brodogradilištu.¹⁰

Godine 1753. Antun Kerša kao osiguravatelj dao je Vinčencu Mariću 100 dukata uz pomorski zajam na brod kapetana Mata Zanettija koji putuje u Genovu, Španjolsku, Cadiz, Lisabon i vraća se u Veneciju, uz kamate od 27 dukata. Kad se Marić vratio iz Španjolske na Pelješac, pisao je Kerši pismo da kod sebe ima spreman taj novac i da mu ga može platiti ili na Pelješcu ili u Veneciji, već prema tome kako Kerša želi. Tom prigodom mu je na račun duga platio tri lisbonine koje su vrijedile 41 dukat. Ali to pismo Kerša nije primio na vrijeme, pa mu nije mogao odgovoriti prije njegova odlaska sa Pelješca u Veneciju. Međutim na tom putovanju brod je potpuno nastradao, ali se ipak spasila sva roba koja je bila na brodu i sva brodska oprema. U povedenoj parnici Kerša je iznio da je bio osiguratelj novca, i prema tome da sve što je spašeno ide u njegovu korist. Marić je, tvrdi Kerša izjavio da novac ima kod sebe, što znači da ga nije izgubio već da je novac spašen, jasno je da pripada njemu Kerši. Na temelju toga traži da sud osudi Marića na plaćanje ostatka duga. Šteta je što nema daljih podataka iz kojih bismo saznali kako se završila ta parnica.¹¹

Antun Kerša g. 1755. kupio je na javnoj dražbi brod za 96:12 venecijanskih cekina.¹² Iste godine (1755) kap. Antun Kerša po nalogu Dubrovačkog senata ide u diplomatsku misiju u Alžir, da bi uredio spor nastao zbog zapljene pinka kap. Antuna Papija. Kerša je u Alžir putovao preko Barlette kuda ga je prevezao patrolnik Ivan Barbarić sa svojom velikom felukom. Iz

⁵ ASM 18. st 3092 f 18. 22. V. Ivančević, Dubrovačke nabave soli u XVIII. st., Pomorski zbornik, knj. 8, Zadar 1970, str. 670.

⁶ Salinaria 62/XVIII/10 f 58, F & 86/2 f 26, 41, 53.

⁷ F. & A 86/2 f 72v, 174v.

⁸ Cons, rog. 157 f 42v.

⁹ Pom. 56-3/7 f 67, Pom. 56-9/1 f 61.

¹⁰ Godišnjim brodom (bastimento annuale) nazivali su brod koji su karatisti, ispunivši određene uvjete, mogli sagraditi na gruškome brodogradilištu, unatoč tome što je bio popunjen broj brodova izvan Gulfa propisan od vlade za tu godinu (V. Ivančević, *O broju brodova u izvanjadranskoj plovidbi starog Dubrovnika u 18. st.*, Pomorski zbornik knj. 16, Rijeka 1978, str. 324).

¹¹ Pom. 56-14/1 f 4 naopačke.

¹² Pom. 56-7/1 f 96. S. Vekarić, *Pelješki jedrenjaci...*, str. 96.

Barlette je trebao proslijediti u Napulj. Brod su Alžirci oslobodili i vratili samo jedan dio tereta dok je drugi nestao. No glavni je uzrok da je vlada slala Keršu u Alžir bio to što je bej izjavio da će i dalje plijeniti dubrovačke brodove, jer da prevoze namirnice i streljivo neprijateljima, pa da će o tome pisati Porti. Ta bejova prijetnja je ozbiljno zabrinula dubrovačku vladu te je nastali spor htjela po svaku cijenu povoljno riješiti. Vlada je za kupnju darova koje će Kerša sobom nositi odredila svotu od 401 cekina. Kerša je u Napulju trebao kupiti dva zlatna sata sa zlatnim lancem *alla turca*, pripazivši da na satovima nisu urezani ljudski likovi nikakve vrste, jer to nije po volji Turcima. Tu je ujedno trebao kupiti dva pladnja svaki vrijedan 20 cekina. Pladnji su bili određeni za dar nizozemskom konzulu u Alžiru koji je u to vrijeme zastupao Dubrovačku Republiku. Iz Napulja je trebao poći u Livorno i tamo čekati priliku ukrcaja za Alžir. U Livornu je trebao nabaviti pozlaćenu tkaninu najbolje vrste namijenjenu za dar beju i pokoji komad sukna za dar njegovim ministrima. Ta roba je trebala biti najbolje što se tamo može nabaviti, pazeći pri tom više na vrstu negoli na količinu. Ako u Livornu ne bi našao brod za Alžir, nije trebao ni darove nabavljati, nego poći dalje u Marseille, gdje će lakše moći naći brod i jeftiniju i bolju robu. Došavši pak u Alžir, ponajprije je trebao potražiti nizozemskog konzula i predati mu dar ako bi pristao da ga podupre kod beja. Zatim je trebao predstaviti se beju, i to prije negoli se u gradu sazna za njegov dolazak i za svrhu dolaska, te predavši mu vladino pismo na turkom jeziku, darovati beja jednim satom i s više peča tkanine. Ako bi audijencija ispala povoljno, trebalo je poslije nekoliko dana uzeti bejov odgovor, konzulovo pismo i vratiti se u domovinu. Međutim ako bi naišao na bejovu nepopustljivost, trebao je ostati u Alžiru i najvećom brzinom, svim mogućim putovima preko Malte, Livorna i Marseillea, obavijestiti vladu i tražiti njegove naloge. Osim beja Kerša je trebao posjetiti i njegova nečaka koji je bio prvi ministar i darovati mu drugi sat i jednu od tkanina. Drugim ministrima darovat će peče sukna. Osim spomenutog novca za darove vlada mu je na račun njegove opskrbe i troškova dala još 100 cekina. Za uzdržavanje mu je bio određen jedan cekin na dan, a troškovi — o kojima je morao voditi obračun — bit će odobreni prema prikazanom računu na koji će položiti zakletvu. Mogao je sobom voditi slugu za kojeg mu je bilo odobreno 10 dukata na mjesec za hranu i sve ostalo. U odlasku i povratku trebao je pripaziti da putuje kao privatnik (*in figura privata*). U pismenim uputama koje mu je vlada dala prije odlaska preporučila mu je po svom starom običaju, štednju, tj. neka štedi kao što bi štedio kad bi putovao kao kapetan po svojim privatnim poslovima, a samo u Alžiru neka se pojavi u onoj doličnosti kakvu smatra potrebnom. Svoju misiju je uvijek morao držati tajnom, posebice prigodom putovanja u Alžir, jer bi njezin publicitet mogao štetiti probicima domovine. Zanimljivo je da su rizničari Gospe Velike povjerali Kerši da tom prigodom u Alžiru otkupi nekog roba Dubrovčanina.¹³ Nažalost i za tu zanimljivu Keršinu misiju nisam našao nikakvih daljih vijesti u arhivskim spisima.

Godine 1756. gradi se u Korčuli nava *S. ta Anna e S. Giuseppe* u kojoj kapetan Kerša ima 8 karata, tj. trećinu njezine vrijednosti.¹⁴ U društvu, kojem je g. 1759. ždrijebom pripalo pravo da na gruškome brodogradilištu gradi

¹³ ASM 18. st. 3299 f 182, Detta 6/64 g. 1755, Ponente 27. 6/64 f 210, sv. 65 f 1, f 2v.

¹⁴ ASM 18. st. 141—3180 f 5.

»godišnji brod« Josip Kerša Stjepanov sudjelovao je sa 4 karata. Tako isto g. 1768. sudjeluje Antun Kerša i Josip Kerša svaki po dva karata u godišnjem brodu.¹⁵ Dubrovački je senat g. 1771. zapaslio kap. Antuna Keršu u vrlo delikatnom poslu pomirenja s mletačkom vlašću u Korčuli zbog ubojstva na Lastovu četvero mletačkih državljana Račićana, koji su ondje nezakonito sjekli šumu. Ali, nažalost, u tome nije mogao uspjeti, posebice zbog toga što je događaj još bio svjež i trebalo je vremena dok se stišaju strasti uznemirene prolijevanjem krvi.¹⁶ Nava *S. ta Anna e S. Giuseppe* pod zapovjedništvom kap. Josipa Kerše g. 1772. nalazila se u uvali Luci u blizini grada Korčule među više peljeških brodova koji su se tu sklonili zbog nepovoljnih prilika u plovidbi u vezi s rusko-turskim ratom u Sredozemlju. Brod je bio oštećen, po svoj prilici zbog pretrpljene pomorske nezgode u blizini Korčule, tako da mu je bio potreban popravak. Kerša je taj popravak htio obaviti na nekom korčulanskom brodogradilištu, ali je Dubrovački senat odbio tu Keršinu molbu. Ujedlyno je Senat pod prijetnjom globe od 500 cekina naredio Kerši da mora brod odmah dovesti u Gruž ako gruški brodograditelji utvrde da je sposoban preuzeti to putovanje. Dalje mu je Senat naredio da mora ostati u Gradu do Senatova drugačijeg naloga, te da preko svoga brata na Pelješcu uredi nastale razlike koje su pokrenuli korčulanski knez i brodograditelji u vezi s tim brodom.¹⁷ Nisam mogao utvrditi u koju je svrhu bila g. 1776. izdana službena potvrda da ta nava, kad je bila pod zapovjedništvom kap. Josipa Kerše od 1772. do 1773, nije obavila ni jedno putovanje u »ovom gulfu«, jer je bila potopljena u luci Korčuli, odakle je spašena i po službenom nalogu dovedena na gruško brodogradilište, gdje joj je bilo očišćeno dno.¹⁸ G. 1803. brodski je pisar na paluci *I Veri Amici* Antun Kerša Josipov, koji je prema tadašnjim propisima položio zakletvu za obavljanje te službe na brodu.^{18a} Iz tog roda imamo Antuna Keršu (1799—1838) koji je bio književnik i pisao pjesme na latinskom¹⁹ i Tomu Keršu († 1826) koji je također književnik i pisao pjesme na talijanskom.²⁰

Kerše su i kasnije pod francuskom vladavinom, a naročito pod austrijskom u 19. st., nastavili baviti se pomorstvom, a imali su uspjehe i u drugim djelatnostima.

2. Stjepan Kerša Antunov — brodograditelj

Ovdje će biti riječi o Stjepanu Kerši Antunovu (Orebići 1753 — Dubrovnik 1830) koji se kao i mnogi drugi Pelješčani stalno nastanio u Dubrovniku i tu obavljao pomorsko-trgovačke poslove.

O njegovu zaposlenju u pomorstvu nisam naišao ni na kakav zapis, pa je tim zanimljivija jedna jedina zabilješka pod nadnevkom 21. XII. 1770. u

¹⁵ Pom. 56-7/1 pod 28. I. 1759, i pod 27. IV. 1768.

¹⁶ Ponente sv. 93 f 45, 67.

¹⁷ Cons. rog. sv. 181 f 18v.

¹⁸ ASM 18. st. 3177/II f 254 — 6. XII. 1776. Vidjeti i V. Ivančević, *O korčulanskoj brodogradnji u 18. i 19. st.*, Radovi JAZU u Zadru, sv. VI—VII, Zagreb 1960, str. 459—460.

^{18a} Pom. 56-9/15 f 45.

¹⁹ Znameniti i zaslužni Hrvati, Zagreb 1925, str. 48.

²⁰ I. Perić, *Dubrovačka periodika od 1848. do 1918. godine*. Anali JAZU, sv. XVIII, Dubrovnik 1980, str. 474 i 486.

knjizi *Ruoli* (56-9/3 f 146). Ta zabilješka sadržava popis posade nave *L'Immacolata Concezione*, čiji je zapovjednik kap. Luka Flori Franov. Kasnije ćemo vidjeti da su Kerše i Flori u rodbinskoj vezi. Tu je između posade kao brodski pisar uveden Stjepan Kerša Antunov s Pelješca koji se — kako izlazi iz bilješke na rubu — prema tadašnjim propisima zakleo (*giurò*), jer je zauzimao radno mjesto brodarskog pisara.²¹ Njegov otac Antun suvlasnik je u tom brodu sa 7 karata. Napomenut ću, kako se vidi iz bilješke na početku tog popisa posade, da je tu riječ o »godišnjem« brodu.

Stjepan Kerša je imao udjela u više dubrovačkih brodova, bio je trgovac na veliko i poglavito je trgovao žitaricama, a bavio se i poslovima osiguranja. On je s bratom Josipom, po smrti svog oca (1780), naslijedio nekoliko brodskih karata.²² No već g. 1776. nalazim Stjepana kao vlasnika nekoliko karata u dubrovačkim brodovima. On, kao i njegov otac Antun, ima u većini brodova udjel od samo jednog do dva karata, u nekim brodovima i manje, želeći valjda tako sniziti rizik na što manju mjeru u slučaju kakve nezgode. Međutim ima nekih primjera kad Stjepan u pojedinom brodu ima i veći broj karata, npr. g. 1777. ima 14,1/2 karata, što je više od polovice vrijednosti broda, a g. 1814. ima čak 22 karata, što je gotovo vrijednost cijeloga broda. To njegovo ulaganje glavnice u pojedinim godinama i brodovima možemo pratiti iz donje tablice.

Nadnevak	Ime broda	Tip i nosivost u karima	Broj karata	
1	2	3	4	
			5	
1776.				
19. VI.	S. Giovanni Battista e S. Vincenzo Ferrerio	kekija	63	—,1/2
29. VII.	Il Real Davide	snow	100	1
18. VIII.	Mad. na SS. ma del Rosario e S. Francesco Saverio	kekija	35	1
20. IX.	S. ta Teresa	kekija	90	1
6. XII.	Mad. na del Carmine	pulaka		1
17. XII.	S. Antonio	pulaka	86	1
1777.				
25. II.	SS. ma Concezione, S. Biagio e S. Antonio	pulaka	90	1
10. IV.	S. Giovanni Battista	kekija		2
20. VII.	La Concordia	pulaka		1
28. VII.	SS. ma Concezione e S. Giuseppe	pulaka		14,1/2
25. VIII.	Mad. na SS. ma del Rosario	kekija	65	—,1/2
25. VIII.	La Providenza	pulaka	70	1
26. VIII.	La Sacra Famiglia	kekija	84	1
19. XII.	Mad. na delle Grazie, S. Francesco e S. Rocco	kekija	60	1
1778.				
19. I.	La Fedeltà	kekija	71	1
25. IV.	Mad. na SS. ma dell' Annunziata	pulaka		1,1/2
9. V.	S. Vincenzo Ferrerio	kekija		1

²¹ Iz tog jedinog podatka dalo bi se zaključiti da je Stjepan Kerša, kao mnogi njegovi pređi, ipak u mladosti pokušao naći zaposlenje u pomorstvu, ali ga brzo ostavlja i svoje sposobnosti razvija na kopnu.

²² Pom, 56-9/2 f 285.

1	2	3	4	5
3. VI.	S. Michele Arcangelo	kekija	68	1
10. VI.	L' Angelo Custode	nava	124	1
8. VII.	L' Immacolata Concezione e S. Giuseppe	nava	121	2
22. VIII.	Stella del Mare, Maria SS. ma del Buon Consiglio	kekija	66	1
12. X.	La Speranza	kekija		1
30. X.	Mad.na SS.ma del Carmine e S. Nicolo	pulaka	74	1
<i>1779.</i>				
21. I.	S. Nicolò	snow	80	3
1. II.	La Speranza	kekija	88	2
29. III.	Aurora	kekija	85	2
29. III.	L' Annunziata	kekija	47	1
2. VI.	Mad.na SS.ma degli Angioli	nava	104	2
26. VII.	Stella	kekija		1
26. VII.	Giudita	nava	77	1
28. VII.	La Rondinella	pulaka	76	2
28. VII.	Md.na SS.ma delle Grazie e S. Giuseppe	pulaka	82	1
18. VIII.	Amicizia	kekija	77	1
21. IX.	S. Giovanni Battista e S. Biagio	pulaka	74	2,1/3
15. X.	Saturno	pulaka	82	2
3. XII.	La Provvidenza Divina, Lo Spirito Santo e S. Anna	pulaka		1
<i>1780.</i>				
20. I.	Mad.na SS.ma del Carmine e S. Giovanni Evangelista	kekija	72	1
28. II.	S. Michele Arcangelo	nava	133	1
8. III.	Rachele	nava	126	1
1. IX.	Mad.na SS.ma del Rosario	kekija	66	1
14. IX.	L' Immacolata Concezione	kekija	85	1
6. XII.	Mad.na del. Monte Nero	kekija	67	1
<i>1781.</i>				
22. III.	Salvator del Mondo	pulaka	89	2
22. III.	L' Adria	pulaka	85	2
7. VII.	Mad.na SS.ma della Concezione e S. Giuseppe	pulaka	94	1
12. VIII.	Mad.na SS.ma del Rosario	pulaka	89	—,1/2
26. VIII.	La Maria	nava	88	1
15. IX.	Nostra Signora del Rosario e S. Ilarione	kekija	74	1,1/2
18. IX.	L' Europa	nava	103	1
<i>1782.</i>				
21. II.	Virgo Potens	nava	112	1
3. V.	L' Arabo Felice	pulaka	91	2
23. VII.	Gloria Celeste	pulaka	92	—,1/2
4. VIII.	S.ta Vitoria	nava	116	1
<i>1783.</i>				
5. V.	La Corriera d' Ungheria	nava	123	3
21. V.	Il Glorioso	nava	106	1
29. V.	Mad.na SS.ma di Loreto e S. Giuseppe	nava	102	2,1/2

1	2	3	4	5
<i>1784.</i>				
7. V.	S. Maria	kekija	90	—,1/2
7. VII.	La Fortunata	kekija	85	2
11. VIII.	Mad.na SS.ma ed Anime del Purgatorio	pulaka		1,1/2
22. VIII.	Il Fedele	nava	103	2
6. IX.	L' Immacolata Concezione	pulaka		1
<i>1785.</i>				
23. I.	Il Costante	nava	219	2
10. II.	Maria Anna	kekija	97	5
21. III.	Mad.na SS.ma del Rosario	pulaka	82	—,1/2
<i>1787.</i>				
9. XI.	Mad.na SS.ma del Rosario S. Niccolò e S. Luigi Gonzaga	kekija	75	—,1/2
<i>1791.</i>				
2. XII.	Speculatore	brik	98	1
<i>1792.</i>				
2. IV.	L' Angelo Raffaele	brigantin		1
20. VI.	Rondinella	brik	72	1
<i>1793.</i>				
20. XII.	Il Dispaccio	brik		1
<i>1794.</i>				
6. VIII.	Mercurio	brik		1
30. IX.	L' Assunta	brik		2
12. X.	S. Niccolò	brigantin		6
<i>1795.</i>				
4. I.	Nettuno	brigantin		1
9. XII.	S. Antonio di Padova	trabakul		4,1/2
<i>1796.</i>				
15. III.	Boni Amici	pulaka		8
2. V.	La Prudenza	pulaka		1
4. V.	SS.ma Annunziata	brigantin		—,3/4
15. VI.	Veri Amici	brik	110	6
22. XII.	Lo Speculatore	brigantin		3
<i>1797.</i>				
10. I.	Mad.na SS.ma delle Grazie, S. Francesco Saverio e S. Biagio	pulaka	63	2
18. II.	S.a Cattarina	brigantin		2
4. V.	La Nuova Sorte	nava	82	2
21. V.	La Sacra Famiglia	kekija		1
<i>1799.</i>				
19. II.	L' Amabile	pulaka	88	1
25. II.	S. Giuseppe	pulaka		5
<i>1800.</i>				
8. I.	La Teti	nava		1
21. V.	Il Generoso	brigantin	125	3,1/4

1	2	3	4	5
1801.				
6. VIII.	Mad.na delle Grazie e S. Rocco	brigantin	97	1
1802.				
25. I.	S. Niccolò	pulaka	125	—,1/2
6. IV.	Il Creatore	pulaka		1,1/2
31. V.	Il Glorioso	nava		1
1803.				
4. VIII.	Tersicore	brigantin	106	1
1804.				
25. V.	La Vigilanza	pulaka	94	6
25. XI.	Il Tancredi	brigantin	75	1,1/2
1805.				
15. III.	La Fedele	pulaka	132	1
5. X.	S. Antonio	bombar- da	76	9,1/2

Iz Pom. 56—3/7 i 56—9/4—18

Gornja tablica pokazuje koliko je Stjepan Kerša imao karata u pojedinom brodu u času kad je brodu izdan prvi popis posade. Naime, popis posade izdavao se redovito sagrađenom ili nabavljenom brodu²³ koji poduzima prvo putovanje, ali i brodu koji je poslije duge odsutnosti došao u Dubrovnik i kojeg se posada mnogo izmijenila u inozemstvu ili se pak izmijenila u Dubrovniku zbog toga što ga je napustila dotadašnja i ukrcala se nova posada. Ako je u pitanju da se brodu izdaje popis posade po drugi put, tada je moguće da se jedan isti brod u tablici pojavi dva puta, ali se vodilo računa da se izbjegne takva greška. Tablica obuhvaća razdoblje od g. 1776. kad nailazim na prvi popis posade u kojem je Stjepan iskazan među »vlasnicima i zain-

²³ Prvi upis posade brodova u knjizi Ruoli obavljao se kad je novosagrađeni ili nabavljeni brod poduzimao prvo putovanje, pa mu se izdavao popis posade, koji je uz druge propisane isprave morao imati brod u plovidbi. Odmah iza popisa posade (koji je sadržavao tip i ime broda, ime, prezime, mjesto stanovanja i radno mjesto na brodu za svakog člana posade), u knjizi *Ruoli* bili su popisani vlasnici broda (proprietarij et interessati) s naznakom koliko svatko od njih ima karata u tom brodu. Dalje su slijedili upisi promjena: kupnje, prodaje, hipoteke, sekvestri karata. Drugi i slijedeći upisi posade obavljali su se obično nakon tri i više godina, tj. kad bi se brod vratio iz putovanja koja je obavljao izvan Gulfa. Poznato je naime da se svaki brod u izvanjadranskoj plovidbi poslije tri, a najdulje poslije tri i pol godine odsutnosti morao vratiti u Dubrovnik i prijaviti se Uredu za pomorstvo, da bi se ispitalo posadino ponašanje i utvrdilo je li poštovala odredbe Pravilnika (O tome član IX. Pravilnika. Pogledati. V. Brajković, *Dubrovački edikt za plovidbu 1794. u: Dubrovačko pomorstvo, Dubrovnik 1952, str. 395—404; V. Ivančević, Luka Livorno i dubrovački brodovi (1760—1808), Dubrovnik 1968, str. 72—73; J. Luetić, Pravilnik Dubrovačke Republike o nacionalnoj plovidbi u Građa za povijest Dubrovnika, knj. 5, Dubrovnik 1972, str. 85). Ti slijedeći upisi u knjizi Ruoli obavljali su se poglavito stoga što bi se poslije toliko godina odsutnosti broda iz domovine redovito događale velike promjene u posadi iskrcavanjem mnogih njezinih članova u inozemstvu (tako je po članu VI. Pravilnika bilo zabranjeno) ili u domovini. Katkad su se popisi posade slali dubrovačkim konzulima u inozemstvu da ih oni predadu kapetanima kad stignu u njihovu luku.*

teresiranima« (*proprietarij et interessati*) do g. 1805, kad poslije toga nema više Stjepana među suvlasnicima i posadom u izdanim popisima posade tadašnjih brodova. Ali pri raščlanjivanju podataka koje nam pruža gornja tablica treba biti oprezan i voditi računa da su poslije nekog vremena nastajale promjene u Keršinim karatima, tako da se stanje mijenjalo na više zbog kupnje, ili na niže zbog prodaje. Vrlo se često nailazi na zabilješke da odmah sutradan ili nakon vrlo kratkog vremena Kerša prodaje jedan ili više karata najčešće zapovjedniku, a i drugom suvlasniku u tom brodu. Te financijske transakcije danas ne možemo do kraja odgonetnuti, jer nam nedostaju potrebni podaci da saznamo za prave pobude koje su nukale stranke da tako postupe. Među takvim promjenama su česte one već spomenute kad Kerša svoje karate iz prvog ili naknadnih upisa posade u knjigama *Ruoli* odmah ili samo nekoliko dana nakon toga prodaje zapovjedniku toga istog broda. Zna se da je prema odluci Senata kapetan morao biti zainteresiran u brodu kojim zapovijeda. Stoga pretpostavljam da je to mogao biti razlog tako brzim prodajama karata. Ako zapovjednik nije odmah platio cijenu karata založio bi ih Kerši ili bi mu pružio nekog sigurnog jamca. Naime, brod je trebao zapovjednika, a zapovjednik je po Senatovu propisu morao imati udjela u brodu kojim zapovijeda, pa se to tada — po mom mišljenju — uređivalo na spomenuti način. Evo primjerâ takvih poslova. U pulaci *Boni Amici* Kerša 15. III. 1796. ima 8 karata, od kojih smo dva dana kasnije (17. III) prodaje Ivanu Maskariću dva karata. Taj Maskarić već idućeg dana jedan od tih karata zalaže Keršinom osiguravajućem društvu za zajam od 1200 dukata uz mjenicu koju je jučerašnjeg dana (tj. 17. III), dakle istog dana kad je Maskarić kupio te karte od Kerše, potpisao Kerši i drugovima Frano Romano, zapovjednik rečene pulake. U nastavku popisa posade rečene pulake pod vlasnicima navedeno je da je kap. Romano dioničar 5 karata.²⁴ Stoga se s velikom sigurnošću može pretpostaviti da je Keršina prodaja u vezi s karatima koje zapovjednik treba imati u brodu. Drugi primjer: dana 2. III 1797. zapisan je u knjizi *Ruoli* novi popis posade brika *Mad. na SS. ma del Rosario*, u kojem Kerša ima tri karata. Samo pet dana kasnije (31. III) Kerša prodaje sva tri karata zapovjedniku tog brika kap. Antunu Bogiću. Treći primjer: 15. III. 1805. Kerša ima u pulaci *La Fedele* jedan karat koji samo tri dana kasnije uz cijenu od 220:20 dukata prodaje trojici kupaca.²⁵

Osim kupnje i prodaje karata bilo je i drugih promjena u karatima, kao brodolom, nasljedstvo od oca Antuna, javna dražba itd. Prikazati to sve bilo bi preglomazno, a i suvišno. Od tih mnogih promjena ipak dalje neke iznosim, posebice one iz kojih saznajemo cijene uz koje su se karati tada davali. Sudjelujući kao karatist u toliko mnogo brodova, Kerša je imao prilike dolaziti u doticaj s plemićima, kapetanima, brodograditeljima, raznim drugim obrtnicima, trgovcima, njihovim ženama kao nasljednicima karata, svećenicima²⁶ i drugim različitim osobama iz javnog i privrednog života Dubrovnika. To šaroliko društvo pružalo je Kerši široki krug mušterija za njegovo poslovanje u pomorstvu uopće, u trgovini, obrtu, novčarstvu, osiguranju i drugim privrednim granama kojima se bavio.

²⁴ Pom. 56-9/11 f 2.

²⁵ Pom. 56-9/11 f 25v, 56-9/17 f 32v.

²⁶ Kao karatiste u to vrijeme nalazim ove svećenike: Dživo Stulli, Šimun Kavović, Petar Stulli, Ivan Klarić, Nikola Đivanović, Vinčenco Jakulić i drugi.

Godine 1779. u snowu *S. Niccolò* Stjepan Kerša je imao 3 karata, dok iduće godine (1780) već ima 4,1/2. Kerša je g. 1793. od Serafina Zamanje Savinovog kupio 4 karata u kekiji *Mad. na SS. ma delle Grazie e S. Grazie e S. Biagio*. Također iste godine (1793) od istog Zamanje kupio je jedan karat u briku *Dispacio i kasnije g. 1801.* taj karat prodaje kap. Ivanu Montenegriju za 120 kolonarskih peča.²⁷

Evo još nekoliko primjera koliko su tada prodavani karati u dubrovačkim brodovima. Godine 1802. Kerša je prodao Baldasaru Buriću jedan karat u kekiji *Mad. na SS. ma delle Grazie, S. Biagio, S. Vincenzo Ferrerio* uz cijenu od 38 kolonarskih peča i 40 groša, a g. 1804. Marku Jurišiću pola karata u kekiji *S. Michele Arcangelo* uz cijenu od 200 dukata. Bilo je i takvih poslova s karatima: Antun Cresim (? Čerezin) kao opunomoćenik Stjepana Kerše prodaje 18. IX. 1777. Vinčenecu Karabući jedan od 14,1/2 karata koje Stjepan ima u pulaci *SS. ma Concezione e S. Giuseppe* (zapovjednik kap. Luka Flori Franov). Ali Karabuća istodobno taj karat zalaže Stjepanu Kerši za glavnicu i kamate, sadržane u mjenici, koju je Karabuća potpisao Kerši istoga dana. Tek poslije 12 godina, tj. 1794, brisana je ta hipoteka, jer je potpuno podmirena.²⁸

U bombardi *S. Antonio* dana 5. X. 1805. kada joj je izdan popis posade Stjepan Kerša je suvlasnik sa 9,1/2 karata i samo pet dana kasnije (10. X) kupuje za 3000 dukata od Boža Bronzana 12,1/2 karata, koje Bronza ima u tom brodu. Godine 1814. Kerša je sva ta 22 karata prodao Ivanu Paljetku, trgovcu iz Dubrovnika (predgrađe Pile, za svotu od 916 talira.²⁹

Za neke brodove, nedvojbeno za one u kojima Stjepan Kerša ima više karata, bio je glavni upravitelj (*direttore principale*), tj. onaj koji je već pri gradnji broda primao uplate od karatista i obavljao sve isplate, koji je primao novac unovčen od vozarinâ i koji je o svemu tome obavljao obračun s karatistima. Iz jedne parnice, koju je g. 1798. protiv njega pokrenuo don Ivan Klarić, saznajemo da je Kerša bio glavni upravitelj brika *I Veri Amici*, koji je započeo plovljenje pred dvije godine, tj. 1796. godine. Kerša je u tom brodu imao 6 karata, Klarić jedan karat. Klarić u tužbi navodi da je Kerša kroz to vrijeme od kap. Luke Flori primio više doznaka novca da ih podijeli među suvlasnicima, ali neće da dade Klariću dio koji mu pripada. Stoga zahtijeva da sud utvrdi je li kap. Flori, otkad je zapovjednik tog brika, uputio Kerši neku doznaku novca da ga podijeli suvlasnicima broda, kad je to bilo, neka podrobno naznači svotu svake doznake i u kojoj valuti mu je kapetan doznačio taj novac. Ne učini li Kerša to, neka ga sud osudi na plaćanje 200 talira u korist don Ivana Klarića. Nažalost nema daljih podataka iz kojih bi se utvrdilo kako je završila ta parnica. Ali možemo pretpostaviti da su se Kerša i Klarić nagodili, jer četiri godine kasnije (tj. 1802) don Ivan Klarić za zajam od 3987:19 dukata koji mu je podijelio Stjepan Kerša, zalaže Kerši

²⁷ Pom. 56-9/5 f 2, Div. for. sv. 212 f 108, Pom. 56-9/4 f 2/II — 20. XI. 1793, Pom. 56-9/8 f 56 — 20. XII. 1793.

²⁸ Pom. 56-9/4 f 59, 126/II, Pom. 56-9/4 f 51. Što se tiče cijene karata, ona je za isto doba bila različita za pojedini brod, što je ovisilo o mnogim činjenicama koje su tada vladale na tržištu. Ipak ću svratiti pozornost na to da je na cijenu karata mogla utjecati, s jedne strane, veličina broda, s druge, njegova starost, opremljenost te mnogi drugi činioci, među kojima u prvom redu zakon ponude i potražnje.

²⁹ Pom. 56-9/18 f 8.

sve svoje karate, i to jedan u briku *I Veri Amici*, jedan u briku *Mad. na SS. ma del Rosario e S. Niccolò*, jedan u brodu kojim zapovijeda kap. Josip Tunjica i jedan u kekiji *Anna Catterina*. Istina, zajam nije dugotrajan, jer samo mjesec i po dana kasnije Stjepan Kerša briše hipoteku na sva četiri karata vlasnosti don Ivana Klarića.³⁰

Neće biti naodmet ako iznesem neke podatke koji će nam dati neku predodžbu o tadašnjim prilikama koje su vladale u pomorstvu, a u vezi su s našim Stjepanom. Stjepan Kerša je g. 1784. u kekiji *La Fortunata* bio suvlasnikom od dva karata. Zaključkom Senata iz g. 1790. ta je kekija bila stavljena na javnu dražbu i kupio ju je sa svom opremom i pripadnostima, uključivši pravo na brod, Miho Krtica za svotu od 2704 carskih talira.³¹ Taj novac je trebao biti položen Uredu za pomorstvo i tu ostati dok ga njegovi časnici ne dodijele kome po pravu pripada. Isto tako je Kerša imao 2,1/2 karata u brodu s kojim je kap. Nikola Despot pretrpio pomorsku nezgodu. U tom brodu osim Kerše imali su još udjela dubrovački Židovi Salamon i Sabat Terni i Reuben Vita Ambonetti, zatim Stjepan Fisković, Mato Gled, Orsat Vladislav Gozze, don Ivan Klarić, zapovjednik kap. Nikola Despot i drugi. Budući da je kap. Despot po povratku u Dubrovnik nakon pretrpljene nezgode prikazao račune kojima je potraživao svotu od 4791 liru, svi spomenuti karatisti g. 1794. prepustili su kap. Despotu cijelo pravo (*jus*) dotičnog broda na podmiru njegova gornjeg potraživanja, obvezavši se ujedno da to pravo prepuste kap. Despotu u knjizi *Ruoli bez ikakva prigovora*.³² Drugi brod koji je pretrpio brodolom bio je trabakul *S. Antonio di Padova*, pod zapovjedništvom kap. Ivana Kusia. Prema prijavi koju je zapovjednik podnio vlasti u Zante, to se zbilo 3. veljače 1796. Po dolasku u Dubrovnik 29. IV. kapetan je položio u tajništvu samo patentu izjavivši da je ferman i sve ostale brodske isprave izgubio prigodom brodoloma. Kerša je u tom brodu imao 4,1/8 karata.³³

Kako je Stjepan Kerša bio poslovan čovjek i imao širok krug poslovnih prijatelja, to se često kod njega nalazio njihov novac. Kad bi za to saznali vjerovnici, koji su prema Keršinim poslovnim prijateljima imali nepodmirene tražbine, obratili bi se sudu i sud bi izvršio zapljenu tog novca. Tako imamo primjer da g. 1783. Antun Flori, sudski službenik, na zahtjev Mata Župana plijeni sav novac Šimuna Štuka, koji se nalazi u rukama Stjepana Kerše Antunova, a tako isto g. 1796 na zahtjev Marka Bafalice, zaplijenjeno je 100 cekina don Antuna Jakulića, koji su se nalazili u Keršinim rukama.

³⁰ Pom. 56—15/6 f 222, Pom. 56—9/10 f 21 — 10. II. 1802.

³¹ »...con tutti gli atrezzi, usi, ragioni e pertinenze ed il jus del Bastimento« (Pom. 56—9/6 f 108 — 27. V. 1790). Miho Krtica Vlahov u to doba je ugledni dubrovački veletrgovac i brodovlasnik. Uživa povjerenje vlade, pa ga g. 1797. šalje u Beč u nekoj važnoj političkoj misiji. Sudjeluje kao dioničar u Dubrovačkom osiguravajućem društvu. Trguje s kukuruzom koji iz Dubrovnika šalje u Livorno odnosno Lisabon. Bio je vlasnikom karata u više dubrovačkih brodova, a za jednog ugovorio je gradnju s gruškim brodograditeljem Lukom Jugovićem. Nuđeno mu je mjesto britanskog konzula u Dubrovniku.

³² Div. for. sv. 217 f 213. To se pravo pojavljuje kad je od broja bodova točno određenog od Senata, nedostajao neki brod zbog brodoloma, prodaje ili bilo kojeg drugog uzroka. Osim prava na gradnju novog broda, to se pravo moglo i prodati drugima za više ili manje već prema obilju ili oskudici tih mjesta (Pom. 56—12/7 f 135). O sudjelovanju Židova vidjeti V. Ivančević, *Udio Židova u pomorstvu starog Dubrovnika (1751—1808)*, Jevrejski almanah 1963—1964, Beograd 1965, str. 67—81.

³³ Pom. 56—9/9 f 17.

I Kerša je morao g. 1799. plijeniti sve karate koje je kap. Stjepan Tasović imao u brodu kojim je zapovijedao taj isti Tasović.³⁴

Stjepan Kerša bio je suvlasnik i u pulaci *Mad. na SS. ma delle Grazie, S. Francesco Saverio e S. Biagio*, čiji je zapovjednik bio kap. Ivan Glavić. U tom brodu Kerša je imao 2 karata. Njega su na putu iz Livorna u Male Antile Francuzi zaplijenili i odveli u Cayenne. Stoga su g. 1798. brodovlasnici i vlasnici tereta, koji je također bio zaplijenjen, ovlastili kap. Glavića da na njihove troškove putuje u Pariz ne bi li naplatio pretrpjelu štetu.³⁵ Osigurarolik Nikola Pozza Nikolini g. 1799. tuži Keršino osiguravajuće društvo i ono je bilo osuđeno da plati Pozzi osiguravanu svotu od 1300 turskih pjastara uz uvjet da Pozza treba prepustiti osiguravajućem društvu osigurani jedan karat u tom brodu.^{35a}

3. Gradnja brodova

Godine 1793. Stjepan Kerša odlučuje proširiti svoj udio u pomorskim poslovima, pa on i kap. Ivan Stoja dana 1. IX. sklapaju s protom Lukom Radićem Jerolimovim ugovor o gradnji broda koji će rečeni proto sagraditi na gruškome brodogradilištu. Iz spora koji je kasnije nastao među njima saznajemo da se tu zapravo radilo o brodu koji je kap. Stoja u društvu s kap. Josipom Senčićem i Nikolom Despotom već prije toga bio ugovorio s protom Nikolom Radićem i koji je s bratom Lukom gradnju tog broda već bio započeo. Čini se da su glavni uzrok tom udruživanju bila novčana sredstva kojih kap. Stoja nije imao dovoljno, pa se morao zaduživati na sve strane. Kap. Stoja, dok je još brod bio u gradnji, zadužio se na svoje ime i za svoj račun uz mjenicu kod osiguravajućeg društva, u kojem je Kerša bio jedan od upravitelja (o čemu će kasnije biti riječi) za iznos od 465 dukata, založivši trup broda u gradnji. Također ima podataka da se kap. Stoja tada obraća dubrovačkim Židovima da mu pribave zajmove. Tako je jednom u dućanu Mojsije Mandolfa Rafova tražio 100 cekina koji su mu bili potrebni za gradnju broda. Kako je poznato, Židovi su odigrali važnu ulogu u dubrovačkom pomorstvu baš davanjem zajmova i sudjelovanjem u suvlasništvu u brodovima.³⁶ Dalje ćemo saznati za još neke Stojine vjerovnike. Međutim nakon što se kap. Stoja udružio s Keršom, gradnja broda mogla je teći nesmetano.

Prema spomenutom ugovoru brod je trebao biti dug 46 noga po kobilici, širok 19 noga i visok 7 noga, što svakako predstavlja veći brod kakvi su tada plovili u izvanjadranskoj plovidbi. Što se tiče vrsti drva, spominje se hrastovina (za rebra), borovina (za madire) i brestovina (za kormilo). Hrastovina je trebala biti »iz naše države, a ne iz Albanije«, odakle se tada mnogo drva uvezilo za potrebe gruških brodograditelja.³⁷ Brod je trebao biti opaljen, kalafatan i smolom premazan iznutra i izvana. Također je trebao biti naoružan topovima, pa su bili predviđeni po četiri otvora sa svake strane. Rok za porinuće je bio utanačen do kraja mjeseca lipnja 1794, dakle gradnja broda je

³⁴ Pom. 56—14/1 — 2. IX. 1785; Pom. 56—14/2 — 19. VI. 1796. i 21. IX. 1799.

³⁵ Div. for. 34/223 f 157; V. Ivančević, *Luka Livorno...* n. dj., str. 80.

^{35a} Pom. 56—15/7 f 30.

³⁶ Pom. 56—15/1 f 55. V. Ivančević, *Udio Židova...* n. dj.

³⁷ V. Ivančević, *Dubrovački brodograditelji u Ulcinju u drugoj polovici 18. st.* Godišnjak Pomorskog muzeja, sv. XXII, Kotor 1974, str. 52—55.

mogla trajati deset mjeseci. Bila je utanačena cijena od 2170 carskih talira, svaki talir po 91 groš. Naručitelji broda već 11. X. 1798. isplaćuju brodograditelju kaparu za tu gradnju u iznosu od 550 dukata. Ugovor je dosta opširan i sadržava mnoge i različite pojedinosti, a brodograditelj je bio obavezan ugraditi i one stvari koje nisu predviđene ugovorom, ali su uobičajene na gruškome brodogradilištu.³⁸

Na račun te gradnje kap. Ivan Stoja i Stjepan Kerša u više puta od rujna 1793. do veljače 1794. isplatili su protu Luki Radiću svotu od 2328:20 levant-skih pjastara.³⁹ Međutim kap. Stoja malo je vremena bio Keršin družinar u tom brodu, jer su već u rujnu 1794. razvrgli tu zajednicu. Iz parnice koju je kap. Stoja pokrenuo protiv Stjepana Kerše možemo saznati za neke razloge njihova razilaženja. Osim mnogih drugih razloga koje navodi kap. Stoja, čini se da je glavni bio što je kap. Stoja, budući da je izgrađeni brod bio nastavak gradnje onog broda koji je on bio započeo, postavljao pravo da bude njegovim zapovjednikom. Budući da je zapovjednik u odnosu prema glavnom upravitelju broda važna osoba povjerenja, Kerša se s time nije mogao složiti. Kap. Stoja je dapače predlagao da se obojica, on i Kerša ukrcaju na brod i da obojica njime upravljaju. Ako Kerša neće ni jedno ni drugo, tada ga treba prisiliti da primi polovicu novca uloženog u brod.⁴⁰

U toj parnici imademo spomena o ceremonijalu koji se obavljao prigodom porinuća brodova u more. Naime, na zahtjev kap. Stoje proto Luka Radić je na sudu izjavio da je ceremoniju razbijanja boce obavio kap. Stoja, da je on (Radić) dapače zvao kap. Despota, ali da je odgovorio »da on neće doći, jer da on nije ništa, nego neka zove Stjepana Keršu«. Dalje je proto izjavio da ne zna tko je obavio ceremonijal vijenaca (*la cerimonia de Vjenzi*), jer ga nije vidio⁴¹ Taj lijepi običaj naših starih brodograditelja, u nešto izmijenjenom obliku, održao se sve do naših dana.

Parnica je završila nagodbom, i to tako da je Kerša, odnosno njegov opunomoćenik Rafo Andrović,⁴² preuzeo sve dugove kap. Ivana Stoje, koje je on učinio u vezi s gradnjom tog broda prema ovim svojim vjeroznanicima: Ivanu Sorgo Nikolinom za 1800 dukata, Nikoli Gozzi Pavlovom za 400 dukata, Marinu Martelliniju također za 400 dukata. Kapetan Stoja dugovao je i Stjepanu Kerši i osiguravajućem društvu svotu od 730 dukata, pa je i ta svota sada uzeta u račun. Osim toga Stjepan Kerša se obvezao platiti u roku od 20 dana kap. Stoji za njegov trud i zalaganje oko gradnje broda 200 cekina i tako je kapetan Stoja ispao iz te zajednice.⁴³

Zanimljivo je saznati pod kojim je imenom kasnije plovio taj brod o kojem imademo toliko vrijednih podataka kao što su ugovor o gradnji broda, više uplata danih brodograditelju na račun gradnje, razvrgnuće zajednice s

³⁸ Div. for. 34/217 f. 152—155v. Koliko je meni poznato do sada je objavljen samo jedan ugovor o gradnji broda na gruškome brodogradilištu. Pogledati V. Ivančević, *O brodogradnji u Dubrovniku potkraj Republike*, Anali Hist. inst., sv. III, Dubrovnik 1954. str. 576—578. Taj ugovor je iz g. 1795.

³⁹ Div. for. 34/217 f 173.

⁴⁰ Pom. 56—15/6 f 43.

⁴¹ Pom. 56—16/1 — 3. VIII. 1794.

⁴² O Rafu Androviću vidjeti Z. Šundrica, *O osnivanju i radu dubrovačke općine 1808*, časopis Dubrovnik 1965, br. 2, str. 54—55 i tamo naznačenu literaturu.

⁴³ Div. for. 34/217 f 200 v. Nalazim da je g. 1795. kap. Ivan Stoja zapovjednik brigantina Mad. na SS. ma delle Grazie e S. Antonio i u njemu ima pet karata (Pom. 56—9/9 f 31).

jednim dotadašnjim družinarom i lijepi stari običaji prigodom porinuća broda u more. Ali na putu da to saznamo nailazi se na više teškoća, a glavna je ona što u ugovoru i drugim ispravama tada nije bilo uobičajeno naznačiti ime koje će nositi brod, već se samo općenito govori o brodu koji je u gradnji. Ipak smatram da ne griješim ako ustvrdim da je ovdje riječ o brigantinu *S. Niccolò*, čiji je prvi popis posade uveden u knjizi *Ruoli* 12. X. 1794. Suvlasništvo je u tom brodu bilo podijeljeno ovako: Stjepan Kerša (6 karata),⁴⁴ Nikola Despot (6), kap. Antun Fisković Lukin (4), Rafo Andrović (4) i Ivan Maskarić Nikolin (4). Njegov zapovjednik bio je spomenuti kap. Antun Fisković Lukin, a od 12 članova posade polovica ih je bila s Pelješca.⁴⁵ Ako uzmemo u obzir da je Kerša potpisao ugovor o gradnji broda, da je plaćao brodograditelju svote kako je gradnja napredovala, da je Keršinim podmićenjem kap. Stoja otpao iz te zajednice i da je Kerša suvlasnik u brodu sa 6 karata, zatim da je Nikola Despot također plaćao brodograditelju svote za gradnju broda i da je suvlasnik sa 6 karata u brodu, te konačno da je obračun s kap. Stojom obavljen u rujnu 1794, a prvi popis posade unesen u knjigu *Ruoli* u listopadu iste godine, onda se s velikom sigurnošću može tvrditi da se koliko ugovor o gradnji broda toliko i drugi ovdje spomenuti podaci odnose na rečeni brigantin *S. Niccolò*, za koji u arhivskim knjigama imamo zadnje vijesti iz g. 1803.⁴⁶

U pomorstvu Dubrovnika, posebno kod brodova u plovidbi a i onih u gradnji, pojavljivale su se gotovo svakodnevno mnogostruke potrebe za novcem koje su se namirivale na najrazličitije načine, od kojih su najobičajniji bili zajmovi na mjenicu i pomorski zajmovi uz hipoteku karata u brodu. Tako je bilo tada i kod spomenutog brigantina *S. Niccolò*. Već smo vidjeli kako su 12. X. 1794. kod prvog upisa popisa posade u knjizi *Ruoli* bila podijeljena njegova 24 karata. No već 14. X, dakle samo dva dana poslije toga, obavljene su različite promjene u vlasništvu karata brigantina *S. Niccolò*. Od mnogih zabilježaka tu zavedenih iznijet ću ovdje samo neke, i to one koje se tiču Stjepana Kerše Antunova.

Dana 14. X. Kerša prodaje kap. Antunu Fiskoviću Lukinu jedan karat. Istog dana Nikola Despot zalaže 1,3/4 karata Stjepanu Kerši i družinarima upraviteljima osiguravajućeg društva za mjenični zajam od 1200 dukata. Dana 27. IX. 1804. briše se od toga samo hipoteka na 1,1/4 karata, dok hipoteka ostaje u svojoj punoj vrijednosti na preostale 2/4 karata. Istog dana Stjepan Kerša zalaže pola karata Ivanu Sorgu Nikolinu za glavnici i kamate (ni glavnici ni kamatima tu nije označena svota), ali se to odnosi na svote sadržane u mjenici koja je izdana u korist Sorga dana 13. X. 1794.⁴⁷ Dana

⁴⁴ Stjepan Kerša je neke poslove obavljao u društvu s Rafom Androvićem, koji je također bio jedan od istaknutih privrednika tadašnjeg Dubrovnika. U nekim istim brodovima i jedan i drugi sudjeluju u suvlasništvu. Rafo Andrović je nekoliko puta opunomoćio Keršu da mu proda karate koje je imao u dubrovačkim brodovima (Pom. 56—9/10 f 6 — 13. VII. 1797. i dalje). Tako isto Rafo Andrović opunomoćuje Keršu da briše hipoteku uknjiženu u njegovu korist na teret karata u brodovima (Pom. 56—9/11 f 15 — 18. II. 1797). Ima više podataka o njihovoj prirednoj suradnji, a osim toga oba su bila frankofili i služila su francuskoj vlasti.

⁴⁵ Pom. 56—9/8 f 144.

⁴⁶ S. Vekarić, *Prilozi za povijest...*, n. dj., str. 541.

⁴⁷ Poznavajući tadašnje Keršino financijsko stanje (u samom brodu o kojem je riječ, a to je *S. Niccolò*, kako vidjesmo Kerša je imao 6 karata) nerazumljiva nam je njegova transakcija s hipotekom od samo pola karata uz potpisivanje mjenice. Da raspoložemo s nekim detaljnim podacima, mogli bismo je rastumačiti, ali

26. III. 1800, briše se ta hipoteka, jer je u potpunosti podmirena. Istog dana Nikola Despot prodaje Stjepanu Kerši pola karata koji je Despotu ustupio Ivan Maškarić Nikolin.

Nakon toga od g. 1800. nije zabilježena nikakva promjena u karatima brigantina S. Niccolò. Ali 31. 1. 1800. kap. Antun Fisković Lukin prodaje Stjepanu Kerši dva karata za 1000 dukata. Pod istim nadnevkom slijedi zabilješka koja se na prvi pogled čini čudna, jer nema podataka koji bi rastumačili provedenu operaciju. Naime, od ta dva kupljena karata Stjepan Kerša tog istog dana prodaje kap. Antunu Fiskoviću Lukinu karat za istu odgovarajuću cijenu od 500 dukata. Dana 26. III. 1800. Nikola Despot zalaže Stjepanu Kerši 4 karata za zajam od 3612 dukata koji je sadržan u mjenici od 13. III. u korist Kerše. Bartul Lazarović kao opunomoćenik Magdalene ud. kap. Mata Bete⁴⁸ prodaje 19. I. 1805. Stjepanu Kerši pola karata za cijenu od 300 dukata.

Kap. Antun Fisković Lukin, kako smo već vidjeli, bio je g. 1794. karatist i zapovjednik brigantina S. Niccolò. Međutim g. 1800. Fisković je kao zapovjednik pulake *I Veri Amici*,⁴⁹ u kojoj je suvlasnik također Kerša, primoran da za dug od 11316 dukata (od kojih je upotrijebio za pulaka *I Veri Amici* 5904, a ostalih 5412 dukata za brigantin S. Niccolò) založio svom vjerovniku Stjepanu Kerši Antunovu svoja četiri karata koja je imao u brigantinu S. Niccolò, čiji je sada zapovjednik kap. Nikola Despot.⁵⁰

Kratko vrijeme nakon gradnje prvog broda opet nalazim da se Stjepan Kerša Antunov spominje u vezi s gradnjom nekog drugog broda. Ovaj put u srpnju 1795. proto Šutić (nedostaje mu ime) gradi brod na svom brodogradilištu u Gružu za kap. Roka Jakulića, Keršinog zemljaka, jer su Jakulići također stara pelješka pomorska obitelj. Tada je na zahtjev Rafo Androvića, koji usko surađuje s Keršom^{50a}, dana 11. VIII. 1795. zabilježeno nekoliko potvrda kojima više njih potvrđuje da su od Stjepana Kerše Antunova primili određene svote novca za raznovrsnu opremu broda koji gradi proto Šutić za kap. Roka Jakulića. Tako Bartul Dominesi 8. VII. potvrđuje primitak 300 dukata za vozarinu jarbolâ koje je donio iz Rijeke. Nikola je Jurković 14. VII. primio 70 dukata za svoje uzdržavanje i za nadnice mornarâ koji su radili na brodu. Đuro Valentini je 25. VII. primio 19 dukata za izradu 3 zastave i 1 plamenca. Marko Mirimiša 10. VIII. potvrđuje primitak svote od 100 dukata na račun bačava koje će napraviti za taj brod. Taj Mirimiša je nepismen, pa ga na potvrdi drugi potpisuju. Istog dana kovač Baldo Lasić izjavljuje da je primio 70 dukata na račun željezarije za brod kap. Jakulića. Kovač Grgur Afrić također 10. VIII. izjavljuje da je primio 100 kolonarskih peča na račun

---

takvi podaci potpuno nedostaju. Takvih zagonetnih operacija, upravo zbog pomanjkanja potrebnih podataka, ima više kroz ovo doba i ne samo u vezi s Keršinim poslovanjem. Mislim da sam neke tj. one koje se tiču karata potrebnih zapovjedniku pri nastupanju službe na brodu, a koje sam na početku naveo, pravilno odgonetnuo.

⁴⁸ 56—9/8 f 144 i dalje. Kap. Mato Bota, Rafo Jakulić, kap. Stjepan Bota, kap. Vinčenco Bizar i Marko Tomašević postali su vlasnici karata u brigantinu S. Niccolò kada im je 14. X. 1794. Ivan Maškarić Nikolin od svojih karata prodao svakom po pola karata.

⁴⁹ Pulaku *I Veri Amici* sagradio je g. 1798. gruški proto Božo Pilato kapetanu Antunu Floriju Lukinu. Kerša je u njoj imao 6 karata, a kap. Flori 4 karata (Div. for. 34/223 f 173v, Pom. 56—9/ 12 f 72).

⁵⁰ Div. for. 34/225 f 132v.

^{50a} Vidjeti bilješku 44.

sidara za brod koji gradi proto Ivan Šutić.⁵¹ Tada (12. VIII) i proto Luka Šutić potvrđuje Stjepanu Kerši primitak svote od 2081:20 dukata na račun gradnje rečenog broda za kap. Roka Jakulića. Tu svotu je proto Šutić primio u nekoliko puta, od početka gradnje broda 13. II. 1795. do 4. VIII. 1795.

Te iste godine (1795), ali u mjesecu rujnu, u vezi s gradnjom broda pojavljuje se don Vinčenco Jakulić⁵² Tom Vinčencu Jakuliću Stjepan Kerša tada protestira što ne nastavlja s opremom broda koji je pred nekoliko dana porinut u more, a mogao bi biti opremljen u malo dana. Očito je da se Kerši žurilo kako bi što prije počeo poslovati tim brodom, pa je čak bio odredio kap. Miha Turčinovića da nadgleda gradnju broda radi zaštite svojih probitaka, upozorivši Jakulića da ništa ne smije činiti na svoju ruku bez Turčinovićeve znanja i da ga drži odgovornim za svaku pričinjenu mu štetu. Ujedno Kerša tvrdi da je u tom brodu zainteresiran s tri četvrtine. Međutim Jakulić to opovrgava iznoseći da je on na svoje ime ugovorio gradnju broda bez ikakvog Keršina udjela kako bi to Kerša htio.⁵³

Ali već iduće godine (27. V. 1796) imamo vijest da su Jakulić i Kerša riješili spor, i to tako da je Kerša s 300 cekina otkupio cijelo Jakulićevo sudjelovanje u tom brodu. U toj svoti bili su uključeni i karati koje su već imali u brodu svlasnici koje je Jakulić bio našao. To su bili: kap. Stjepan Bota, don Ivan Klarić, kap. Mato Bonfiol i Jakov Mrgudić. Stoga se vriednost tih karata imali dobiti od gornje svote koju je Kerša trebao platiti Jakuliću. Kerša je na gornju svotu trebao platiti Jakuliću 8% kamata od isplate do podmire. Za gradnju broda na gruškome brodogradilištu trebalo je tada platiti pristojbu od 100 cekina, pa ako ju je Jakulić platio, Kerša će mu je nadoknaditi.⁵⁴ Šteta da nisu pronađeni neki dalji podaci na temelju kojih bismo mogli točno utvrditi o kojem je brodu ovdje bila riječ.

I kasnije, tj. g. 1805, vidimo da ima posla s nabavom broda, jer se u Senatu iznosi prijedlog da Stjepan Kerša bude oslobođen carine od 1 cekina po karu, a da ga se obveže da plati pristojbu koja se plaća za brodove sagrađene na gruškome brodogradilištu. No taj prijedlog ne prolazi, jer je bio odbačen sa 22 protiv 4 glasa.^{54a}

4. Trgovina žitom

Kako je već spomenuto, Stjepan Kerša trgovao je žitom, i to na veliko. Ponajprije se okušao žitom koje se preko Dubrovnika izvozilo u luke zapadne Italije, u Livorno i Genovu. Naime, u drugoj polovici 18. i u prvim godinama 19. st. vrlo su živi dubrovački pomorsko-trgovački odnosi s objema spomenutim lukama, pa u njima često zalaze dubrovački brodovi i nastanjuju se Dubrovčani.⁵⁵ Posebno je jak promet dubrovačkih brodova s lukom Livornom koji dovoze robu iz Levanta i Zapada, te je izvoze iz Livorna u

⁵¹ Div. for. 34/218 f 244, 24v, 247. Taj Ivan Šutić sigurno radi skupa s Lukom Šutićem, jer se može pretpostaviti da je brod već bio porinut i da su sidra neminovno bila potrebna za taj brod. O senjskom kovaču Afriću pogledati V. Ivančević, *O brodogradnji u Dubrovniku*... n. dj., str. 574.

⁵² Tog Vinčenca Jakulića nalazim tada kao vlasnika karata u nekoliko brodova.

⁵³ Div. for. 34/219 f 10v.

⁵⁴ Div. for. 34/219 f 241v.

^{54a} Cons. rog. 3/210/1805/x f 77v.

⁵⁵ V. Ivančević, *O Dubrovčanima u Genovi u drugoj polovici 18. st.* Anali Hist. inst., Dubrovnik 1966, sv. X—XI, str. 347—361; isti, *Luka Livorno*... n. dj.

razne luke Sredozemlja. Dubrovački su brodovi tada zaposleni i na pravcu Livorno—Sjeverna Amerika i obratno. Godine 1794. Kerša iznajmljuje dubrovački brik *Nettuno* (kap. Kristo Lupi) za prijevoz 8000 kilograma žita iz Dubrovnika u Livorno i Genovu. Dvije godine kasnije, tj. 1796. zabilježena su u arhivskim knjigama dva ugovora koja je sklopio Kerša za prijevoz žita iz Gruža u Livorno i Genovu. To su bili brodovi: dubrovačka kekija *La Minerva* (kap. Vlaho Marteletti) za 2662,1/2 dubrovačka stara i dubrovački brigantin *Il Valente* (kap. Vlaho Campanelli) za 2880 dubrovačka stara žita. Iste godine unajmio je još dva broda za prijevoz žita iz Gruža, ali samo za Genovu. To su: mletačka kekija *Teresa* (kap. Kristo Rusković) za 3000 dubrovačkih stara i dubrovački brigantin *L'Assunta* (kap. Luka Tvrđiša) također 0 za 300 dubrovačkih stara žita.⁵⁶ Iz ugovorâ se vidi da je Stjepan Kerša te prijevoze zaključio za račun inozemnih trgovaca: Domenico Stala di Gio. Antonio Giacomo Mareghiano i Boccardo e Samengo svi iz Genova. U vezi s tim poslovanjem neki su dubrovački trgovci i kapetani naplaćeni novac polagali tamošnjem dubrovačkom konzulu Girolamu Bagnascu, kako bi njime mogla kasnije raspolagati dubrovačka vlada. Među položenim svotama kod spomenutog konzula u Genovi g. 1785. bila je i svota od 360 peča položena za račun Stjepana Kerše Antunova.⁵⁷

U početku 19. st. dubrovačkoj je vladi uspjelo od Porte dobiti ovlaštenje za slobodnu plovidbu njezinih brodova u Crno more, što je zasluga dubrovačkog konzula u Carigradu Federika Chirike vrijednog Dubrovčanina Miha Božovića, tada nastanjenog u Carigradu i poklisarâ harača Nikole Sarake i Ivana Kaboge Vlahova. Odmah su dubrovački trgovci počeli užurbano slati brodove u ruske luke radi krcanja žita koje će prodavati u luke Zapada. Među rečenim trgovcima bila je i tvrtka Stjepan Antun Kerša i komp. s glavnicom od 50.000 dukata. Koliko možemo saznati iz raspoloživih arhivalija društvo je iz Rusije izvezilo žito, a tamo je iz Dubrovnika slalo nešto šljiva, ulja, malvazije i pečenog vina u bocama koje su nabavili iz Venecije. Trgovali su i bobom koji je prevezio kap. Fisković. Iz Taganroga su izvezili žito u Genovu, Palmu na Majorki, Alžir i Tunis.

Baldasar Trojani⁵⁸, dubrovački veletrgovac, molio je Stjepana Keršu da ga primi u to društvo kao družinara, jer da to Kerši — kako kaže Trojani — neće prouzrokovati nikakvu štetu, već da će mu Trojanijev udio povisiti glavnice. Ujedno će to biti korisno za Antuna Florija Lukina, koji je otišao u Crno more za kupovinu žita.⁵⁹ Bit će to korisno i za Keršu koji je, kao

⁵⁶ Div. for. 34/219 f 198v, 201, 224, 225v. V. Ivančević, *Luka Livorno...* n. dj., str. 65, 66.

⁵⁷ ASM 18. st. 3124, 136.

⁵⁸ Baldasar Trojani je osim u društvu s Keršom i izravno slao brodove da krcaju žito u Crno more. O Trojaniju vidjeti V. Ivančević, *Baldasar Trojani. Dubrovački veletrgovac na razmeđu 18. i 19. st.*, Naše more, br. 1/1971, str. 25—26. O Trojaniju i poslovanju Dubrovčana u ruskim lukama vidjeti također V. Ivančević, *Pomorsko-trgovinske veze starog Dubrovnika s rusko-cрномorskim lukama*. Pomorski zbornik, knj. 5, Zadar 1967, str. 511—532.

⁵⁹ Obitelj Flori (izvorno ime Cvjetković) podrijetlom je iz Ruskovića (sela pokraj Orebića). Iz te obitelji bilo je više trgovaca i kapetana koji su imali udjelâ u dubrovačkim brodovima. Antun Flori Lukin (Orebići 1775) oženio se g. 1804. Katom, kćerkom Stjepana Kerše Antunova. Time se pojačala rodbinska veza, jer je Antun već otprilje bio njegov ujak, pa nam je razumljivo njihovo sudjelovanje koliko u trgovini toliko i u udjelima u istim dubrovačkim brodovima. Za genealoške podatke obitelji Kerša i Flori dugujem zahvalnost Nenadu Vekariću.

upravitelj društva, imao proviziju na vrijednost obavljenih poslova. Kerša je pristao da Trojanija primi kao družinara u to društvo i on je sudjelovao s jednom trećinom u glavnici, a isto toliko i u dobitku društva. Kao glavni upravitelj (*libero direttore e amministratore*) Stjepan Kerša je unajmljivao brodove za prijevoze tereta i brinu se za plaćanje robe pri kupovini i za naplatu novca pri prodaji robe. Za to je Kerša Trojaniju zaračunavao 2% provizije. Kad je Antun Flori Lukin bio poslan u Taganrog za obavljanje društvenih poslova, putem je doživio brodolom, pa je iz Carigrada u Taganrog morao nastaviti put kopnom. On je tamo kupovao žito i brodovima što ih je u Dubrovniku unajmljivao Kerša, slao ga je u luke Zapada. O tome imamo službenu potrdu od 9. III. 1804. koja nam svjedoči da je Flori narodnosti i državljanstva dubrovačkog, nastanjen u Taganrogu i da je izravni zastupnik Stjepana Kerše Antunova i drugova. Kao njegov zastupnik on tamo trguje novcima svojih poslodavaca.⁶⁰ Flori je tako za račun spomenutog društva iz Taganroga poslao žito u Genovu brodovima kap. Fiskovića i kap. Tunjce, u Tunis brodom kap. Gleđa, a u Palmu na Majorki brodom kap. Marina Ljubana. To je vidljivo iz obračuna koji je Kerša u ožujku g. 1805. prikazao Trojaniju. Prema tom obračunu Trojani nije potraživao od Kerše svotu od 34.476:13 dubrovačkih dukata. Ali Trojanija nije zadovoljio Keršin obračun, pa je zahtijevao naknadna razrješenja i izvorne isprave kao prijevozne ugovore, teretnice, račune o kupnji i prodaji žita i dr. Trojani je prigovorio Kerši što prisvaja sebi funkciju »slobodnog upravitelja«. Međutim se Kerša tome čudi i zaključuje da se Trojani ne sjeća onoga što je bilo utanačeno kad je molio da ga Kerša primi u društvo s udjelom od jedne trećine. Prema Keršinim navodima Trojani se uvijek izražavao da je zadovoljan njegovim upravljanjem poslova te mu je ostavljao potpunu i neograničenu slobodu »u svemu i za sve«. Zbog takva Trojanijeva prigovaranja, a poglavito što Keršu nije priznavao općim upraviteljem društva, Kerša je g. 1805. razvrgnuo tu zajednicu koja je trajala samo dvije godine (1803. i 1804).⁶¹

Iz jedne druge službene potvrde od 27. IV. 1804. saznajemo kako su Trojani i Kerša u to vrijeme obavljali plaćanje žita koje su izvozili iz Taganroga. Trojani je slao svoj novac u Taganrog da se preda Antunu Floriju Lukinu, dubrovačkom državljaninu, tamo nastanjenom. Jedan dio tog novca bio je u mjenicama izdanim u drugim mjestima i plativim u Taganrogu po naredbi i za račun Trojanija. Drugi dio gotovog novca je slao iz Dubrovnika s teretnicom. Tako npr. g. 1804. po dubrovačkom brodu *La Fedele* (kap. Gabrijel

⁶⁰ ASM 19. st. 10.592/46 i 89. prilog. Za dobivanje te potvrde ispitani su svjedoci i zanimljivo je da su njihove izjave u kancelarijskim knjigama zapisane na hrvatskom jeziku. Tako što se tiče Florija svjedok Stjepan Senčić je izjavio: »Ja sam se namjerio u Odessi i znan lani tri broda da je rečeni Flori noleđo i spediško žitom za konat rečenih Kerše i kump. i svak zna da je od njih bio poslan rečeni Flori za akomesa u Crnom moru«. Svjedok Petar Kulušić je izjavio: »...svak zna da je rečeni Flori akomes Kerše i kump. u Crnom moru i znam za brode koje mu od njih bivaju spediškani i od njega za njihov konat«. Prije nego što je Antun Flori Lukin otišao u Crno more nalazim da je g. 1799. zapovjednik pulake Veri Amici u kojoj ima 4 karata (Pom. 56—9/12 f 72).

⁶¹ Div for. 34/235 f 77v, 79, 109. Kao predstavnici dubrovačkih trgovaca u Taganrogu nalazili su se tada osim Antuna Florija Lukina još Melhior Drašković i Baldasar Drašković. Osim Stjepana Kerše i Baldasara Trojanija izvozom žita iz ruskih luka u to vrijeme u Dubrovniku bavili su se još Andrija Miletić, Ivan Nikola Maskarić, Ivan Sinica, Ivan Božović Ivanov i Ivan Golubović (V. Ivančević, *Pomorsko-trgovinske veze...*, n. dj. str. 525).

Milašinović) koji je unajmljen za Trojanijev račun za putovanje u Taganrog i koji se mora vratiti u neutralne luke Sredozemlja s robom vlasnosti Trojanija. Kerša potvrđuje te Trojanijeve navode, jer su spomenute mjenice prošle kroz njegove ruke. Njemu su također poznate te narudžbe i način plaćanja. Mjenice su nedavno poslane iz Genove, a gotov novac se tih dana priprema u Dubrovniku.⁶²

5. Poslovi osiguranja

Kad su u posljednjem desetljeću 18. st. u Dubrovniku bila osnovana tri pomorska osiguravajuća društva, Stjepan Kerša je u tome prednjačio, jer je već u prvom od tih društava »Dubrovačkom osiguravajućem društvu«, osnovanom g. 1794, za trajanje od deset godina bio jedan od ravnatelja, te je od pojedinih dioničara imao najviše dionica (trideset). Svaka dionica glasila je na 500 dukata, pa je od 100.000 dukata glavnice Kerša imao 15.000 dukata. Nakon isteka roka za koji je bilo osnovano društvo je g. 1804. obnovljeno. Glavnica je ostala ista, tj. 100.000 dukata. Kerša je opet član ravnateljstva i tada ima 60 dionica, svaka po 500 dukata, dakle 30.000 dukata, što je gotovo trećina društvene glavnice. Kad je zbog konavoske bune vlada raspisala zajam, Kerša je u ime osiguravajućeg društva g. 1799. bio upisao 3.000 dukata.⁶³

Društvo je osiguravalo brodove dubrovačke zastave po svim morima, a moglo je i »barke«⁶⁴ stranaca, ako su stranci bili dobro viđeni od upravitelja društva. Društvo je također osiguravalo protiv svakovrsnih rizika novac, terete, trup i opremu broda. Ono se bavilo i davanjem kredita na mjenicu uz hipoteku karata u brodovima. Tako proto Ivan Šutić g. 1797. zalaže Stjepanu Kerši i drugovima upraviteljima iz Dubrovačkog osiguravajućeg društva jedan karat (od ukupno dva koja je imao) u kekiji *Il Cavalier Felice* za svotu od 1020 dukata na koliko glasi mjenica koju je potpisao Nikola Šutić Ivanov u korist rečenog Kerše i drugova. Iste godine (1797) Ivan Maskarić Nikolin zalaže istim vjerovnicima 3,1/2 karata u brigantinu *Lo Speculatore* za pomorski zajam uz mjenicu na 2440 dukata. Hipoteka je brisana g. 1801. Isto tako iduće godine (1798) Đuro Ivić istim vjerovnicima zalaže 1,1/2 karat koji ima u brigantinu *Nostra Signora del Rosario* za svotu od 1296 dukata prema mjeničnom dugu učinjenom 18. VI. 1798. kod Kerše i drugova.⁶⁵ Naveo sam samo neke primjere kojih ima mnogo.

Kao što je Keršino osiguravajuće društvo davalo pomorske zajmove uz hipoteku na brodske karate, tako je radio i Stjepan Kerša. Evo samo dva primjera, a ima ih više. Kap. Marko Orebić Josipov g. 1797. zalaže Stjepanu Kerši 2,1/2 karata u brodu *S. Giuseppe* za svotu od 2873 dukata na koliko glasi

⁶² ASM 19. st. 10.592, 51.

⁶³ Ž. Muljačić, *Prva moderna osiguravajuća društva u starom Dubrovniku*, Naše more br. 3/1956, str. 213—218. Keršinom društvu bio je naziv Compagnia ragusea di sicurtà, a ostalim dvoma: Compagnia d'assicurazione di Ragusa i Compagnia marittima d'assicurazione ragusea.

⁶⁴ Ovdje je taj izraz upotrijebljen kao općeniti naziv za brodove stranaca. Tada se, kao prije i kasnije, upotrebljavao kod nas naziv »barka« za plovilo koje je bilo mnogo većih dimenzija od onog za koji se taj naziv danas ustalio (tj. običan čamac na vesla i s jednim jedrom). Tada je po veličini i opremi to bio manji jedrenjak koji je plovio u Veneciju i Albaniju, te prelazio Jadran do suprotne talijanske obale.

⁶⁵ Pom. 56—9/8 f 12v — 13. III. 1797, 56—9/10 f 47, 56—9/9 f 53 v.

dotična mjenica. Hipoteka je brisana g. 1800. Ivan Maskarić Nikolin zalaže Kerši jedan karat u brodu *Lo Speculatore* za 595 dukata, na koju svotu je kap. Mato Vasiljević potpisao mjenicu u korist Kerše. Hipoteka je brisana g. 1806.⁶⁶

U Div. for. 34/223 166 v popisana je polica kojom je Keršino Dubrovačko osiguravajuće društvo osiguraniku Nikoli Pozziju Nikolinom g. 1797, osiguralo jedan karat u brodu (trup i opremu) pod zapovjedništvom kap. Ivana Glavića. Taj brod je tada putovao iz Livorna u Ameriku i osiguranje je vrijedilo do njegova povratka u Sredozemlje. Bili su uključeni rizici požara, mora i korsara, ali ne i drugog. Također je bilo isključeno bacanje, havarija, krijumčarenje i baraterija. Premija je iznosila za Sredozemlje 10⁰/₀, a 18⁰/₀ za Atlantski ocean, i to na godinu.⁶⁷

6. Razno

Godine 1792. s Leonom Costantinijem, Andrijom Ivićem i meštrom štavljenja Baptistom Fedelom Stjepan Kerša osniva društvo s trajanjem deset godina, koje će u Mlinima (u Župi Dubrovačkoj) štaviti kožu. Oni su zapravo i povećali rad već postojeće radionice spomenutog Fedela. Početna glavnica je bila 3000 dukata, od kojih je udio Stjepana Kerše bio 1000 dukata. Ugovorom je bilo predviđeno da će se štaviti kože iz Romanije, zatim bivolje, jareće, ovnove i kravlje. Dobitak odnosno gubitak dijelit će se u tri jednaka dijela, od kojih jedan (tj. trećina) pripada Stjepanu Kerši.⁶⁸ Nažalost ne nalazim nikakvih daljih podataka o tom društvu. Svakako vidimo da se Stjepan Kerša osim pomorskim poslovima bavio i drugim koji mogu donijeti zaradu.

U g. 1795. Stjepan Kerša imao je poslovnih veza s tvrtkom Nicola e Antonis Fratelli Pierantonij u Jakinu. U tom dopisivanju spominju se dubrovački konzul Branca iz Lovrana, Miho Sorgo i neki Coen. Naime, izvjesni Carlo Ricotti nije htio platiti svotu od 720 kolonarskih peča gornjoj tvrci za račun Stjepana Kerše, pa mu se ona tuži na to, jer u vrijeme sajma u Senigaliji, koji se baš tada održavao, kako kaže tvrtka Pierantonij, »novac vrijedi mnogo, posebice tvrde peče koje uživaju ažio u Vašu korist«. Iz pisma te tvrtke nije baš jasan posao o kojem je ovdje riječ ali se naslućuje da bi se moglo raditi o novcu potrebnom za plaćanje opreme za brod koji se tada gradi u Gružu, a u kojem je zainteresiran don Vinčenco Jakulić, jer se Jakulić u to vrijeme poslovno nalazio u Jakinu. Tada je, naime, spomenuta tvrtka po trabakulu *Fortunata* Bernandinija poslala don Vinčencu Jakuliću u Dubrovnik više zavežljaja raznog konopa (tankog i debelog), što je potvrda za gornju pretpostavku. Svakako koliko Jakin toliko i Senigalija i u ovo doba važna su dva tržišta za Dubrovčane, bilo da su tamo prodavali, bilo kupovali robu. Posebno su Dubrovčani iz Jakina dobavljali opremu (konope i jedreninu) za brodove sagrađene na gruškom brodogradilištu, a dugo su vremena sudjelovali i na poznatom sajmu u Senigaliji, posebice prodavajući na njemu slanu ribu.⁶⁹

⁶⁶ Pom. 56—9/11 f 15—18. II. 1797, 56—9/10 f 47—23. V. 1801.

⁶⁷ Div. for. 34/223 f 166v.

⁶⁸ Div. for. 34/217 f 23—25.

⁶⁹ O proizvodnji opreme za brodove u 18. st. u Dubrovniku i o nastojanjima dubrovačke vlade da podigne proizvodnju tih obrta vidjeti Ž. Muljačić, *Pro-*

Francuski trgovac Antun Dhercullez, koji dugo vremena posluje u Dubrovniku, dana 6. VII 1796. izdaje u Livornu mjenicu na 500 kolonarskih efektivnih španjolskih peča po naredbi kap. Ivana Stoje, a na Stjepana Keršu Antunova u Dubrovniku. Međutim Kerša neće da prihvati tu mjenicu koja je plativa 15 dana po viđenju jer — kako izjavljuje prigodom protesta — nema kod sebe novaca rečenog Antuna Dherculleza.⁷⁰ Brojni su takvi protesti mjenica u Dubrovniku a eto vidimo da je u jednom takvom protestu mjenice umiješan i Stjepan Kerša.

Da bi novoizabrani konzuli na Levantu, koji su bili Dubrovčani za razliku od onih na Zapadu koji su gotovo isključivo bili stranci, mogli izvršavati dužnost i da bi se tamo odmah snašli, Ured za pomorstvo bi im prema čl. 29. Pravila za levantske konzule »za prvu pomoć« pozajmio određenu svotu novca, koji bi oni kasnije morali vratiti. Ali za taj zajam novoizabrani konzul morao je pružiti jamca kojeg će odobriti Ured za pomorstvo. Kad je u početku siječnja 1800. Miho Milković trebao nastupiti službu konzula u Solunu, senatori časnici Ureda za pomorstvo odlučili su da mu iz blagajne za plovidbu treba pozajmiti 300 reala. Za jamca tog zajma ponudio se Stjepan Kerša, kojeg su spomenuti senatori časnici prihvatili.⁷¹ Konzulati na Levantu, pa tako i solunski, pridonosili su blagajni za plovidbu u Dubrovniku zamašne prihode iz kojih je vlada pokrivala mnoge izdatke, prvenstveno one koji su bili u vezi s pomorstvom, ali i mnoge druge.

Isto tako g. 1788. Stjepan je Kerša jamac Ivanu Volantiju Lukinu koji od Sigismunda Sorga Nikolina pozajmljuje na mjenicu za šest mjeseci 3000 dukata uz 6% na godinu. Ali Volanti je Kerši za to jamstvo dao u hipoteku dvije kuće, od kojih je jedna na Placi u Gradu, a druga s vrtom na Konalu vodovoda, na kojima Kerša može naplatiti sve štete koje bi izašle iz tog njegovog jamstva na glavnici i kamatama.⁷²

Kao zanimljivost u kojoj se spominje ime Stjepana Kerše Antunova navest ću da je 17. VI. 1798. na njegov zahtjev zabilježena u knjizi Div. de foris 222 f 123v ova potvrda potpisana od dubrovačkog liječnika fizika Miha Grgurevića i kirurga Lorenca Giromelle: »Noi infra.tti attestiamo con nostro giuram.to qualmente a Bordo del Cap.no Antonio Mimbelli⁷³ si trova un Passaggiere per nome Niccolò Cucchini ridotto quasi all'estremo da una Lue Gallica la di cui vita essendo incerta fino all'arrivo del sud.to cap.no a Trieste, e potendo facilmente soccombere durante il viaggio, s'attesta con giuram.to, essere il med.mo Cucchini essente di qualunque mal contagioso, ma solam.e consumato da ulceri, e forse da una Tisi Gallica, come da noi infra.etti è stato attentam.e esaminato prevj dovuti riguardi della Sanità«. Bit će da je Kerša imao neki interes pri svemu tome ili u vezi s brodom ili pak s putnikom, pa je, da izbjegne neprilike koje bi mogao imati brod u

---

izvodnja jedara, konopa i brodskog željeza u Dubrovniku u XVIII. st., Naše more, br. 5/1955, str. 280—281.

⁷⁰ Div. for. 34/219 f 307.

⁷¹ Cons. rog. 3/165 f 227v, Pom. 56—7/2 f 158v. O novčarskom poslovanju konzulata u Solunu vidjeti I. Mitić, *Konzulati i konzularna služba starog Dubrovnika*, Dubrovnik 1973, str. 151.

⁷² Div. not. 26/146 f 16 naopačke.

⁷³ Kap. Antun Mimbelli g. 1785. zapovjednik je brika Mad.na SS.ma del Carmine e S. Niccolò i 19. IX. 1798. predaje tajništvu ekspedicije toga broda (Pom. 56—9/9 f 3).

Trstu u slučaju smrti putnika, priskrbio u Dubrovniku takvu liječničku svjedodžbu.

Za Napoleonovih ratova dolazi ponajprije do francuskog zaposjednuća (1806), a zatim i do ukinuća Dubrovačke Republike (1808). Francuska vladavina Dubrovnikom traje do kraja siječnja 1814. Za to vrijeme neki Kerše se otvoreno stavljaju u službu Francuza. Maršal Marmont već u odluci od 31. I. 1808. Antuna Keršu (1779—1838), sina našeg Stjepana, izabrao je za četvrtog člana suda koji će rješavati građanske sporove.⁷⁴ Francuski upravljači bavili su se mišlju osposobiti u Dubrovniku neki brod koji bi krstario Jadranom do Rijeke i Trsta radi zaštite pomorske trgovine od engleskih zapljena. Za to su u prosincu 1808. osnovali društvo čija je glavnica bila podijeljena u 30 dionica. Stjepan Kerša je bio upisao jednu dionicu. Bili su već kupili i brod, ali kako su nastali razni zapletaji u vezi s ostvarivanjem te zamisli, na kraju je propao taj dubrovački pokušaj opreme korsarskog broda. Uz neke druge dioničare i Stjepan Kerša je u veljači 1808. bio protivan da se nešto dalje poduzima u vezi s tim brodom. Stjepanu Kerši, kao osvjedočenom svojem pristaši, Francuzi su rado povjeravali neke državne službe. Tako g. 1809. on je jedan od deputata Privredne komisije za zdravstvo.⁷⁵

Već pri padu Mletaka (1797) više Dubrovčana, dubrovačkih bratovština i sama državna riznica imali su uloženo kod kovnice u Mlecima (*Zecca di Venezia*) različite svote novaca. Prema naređenju francuske vlasti imaoći tih pologa morali su ih prijaviti u određenom roku. Ali su Dubrovčani u tome zakasnili, pa su 3. X. 1810. molili generalnog administratora Dominika Garagnina u Dubrovniku da njihovu predstavku uputi na nadležno mjesto. Među njima se nalazio i Antun Kerša koji kao opunomoćenik prijavljuje pologe braće Stjepana i Josipa Kerše (tj. svojih sinova), koje su imali kod kovnice u Mlecima.⁷⁶

Za francuske vladavine bila je g. 1811. u Dubrovniku osnovana Trgovačka komora i među prvim imenovanim članovima nalazio se naš Stjepan Kerša (Etienne Chersa).⁷⁷

U vezi sa zapljenama dvaju brodova i njihovih tereta koje je obavio francuski korsarski brod i doveo ih u Korčulu, Toma Kerša koji u Dubrovniku obavlja čast konzularnog agenta Francuske i Napuljskog kraljevstva, po nalogu vlasti g. 1814. putuje u Korčulu da tamo sređuje nastale zapletaje.⁷⁸

7. Umjesto zaključka

Iz iznijetih podataka, koji se temelje na arhivskoj građi iz Historijskog arhiva u Dubrovniku, izlazi da je pelješki rod Kerša, a posebice njegov potomak Stjepan Kerša Antunov — kojeg sam, koliko je pronađena arhivska građa dopuštala, nastojao što bolje osvijetliti — dao dubrovačkoj privredi, a osobito dubrovačkom pomorstvu, zapažen doprinos.

(Primljeno na 7. sjednici Razreda znanosti JAZU od 13. X 1982.)

⁷⁴ V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808, II. dio*, Zagreb 1980, str. 466.

⁷⁵ Div. for. 34/250a f 233v, Acta gall. F VII No 88/1378—7. IV. 1809, V. Ivančević, *Prilog poznavanju dubrovačkog pomorstva u razdoblju francuskog zaposjednuća (1806—1813)*. Anali JAZU, sv. XVII, Dubrovnik 1973, str. 383—385.

⁷⁶ Acta gall. 1810 Dnevne prijave F XIX/299 No 3034 prilog.

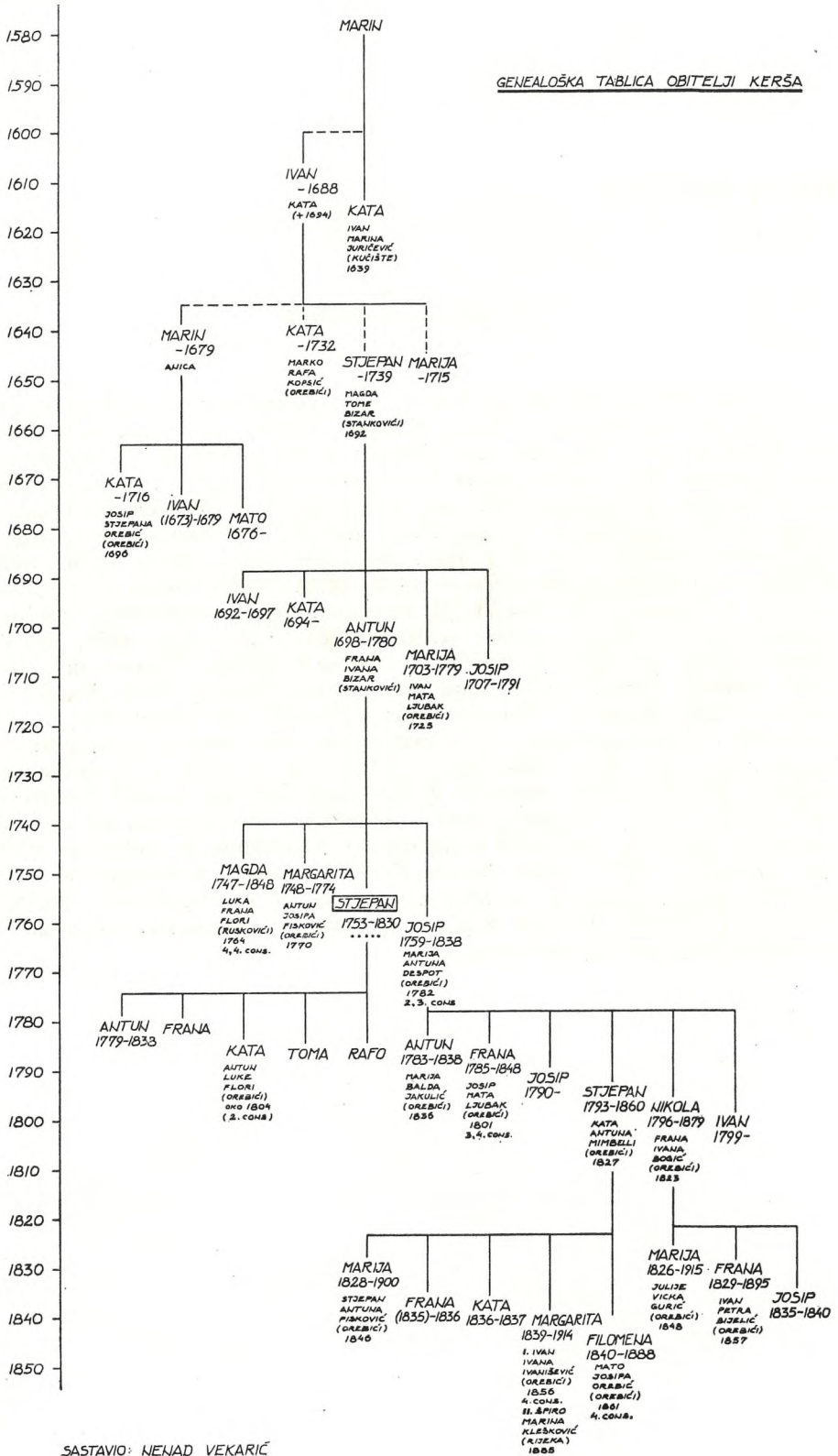
⁷⁷ Acta gall. 1811 Trgovina, Rub 6—10, Tit XV, No 3540 prilog.

⁷⁸ Acta gall. 1813 Mornarica R 1—8 Tit XXII No 306, 444, 830.

O OBITELJI KERŠE

Izvorno prezime ove obitelji bilo je Krša (Cherscia) da bi se tijekom 17. i 18. stoljeća talijaniziralo u Kerša (Chersa). Živjeli su u Orebićima (Fiskovića Selo), gdje su vjerojatno došli krajem 16. ili početkom 17. stoljeća. Nikola Zvonimir Bjelovučić u knjizi *Poluostrvo Rat, Naselja i poreklo stanovništva*, knjiga 11, Beograd 1922, str. 243, oslanjajući se vjerojatno na obiteljsku predaju, navodi da su albanskog podrijetla. O točnosti te tvrdnje ne mogu dati svoj sud. Prvi se g. 1631. spominje Stjepan Kerša (*Libro matrimoniale — parrocchia Sabioncello — 1619—1675*). Marin Kerša posjeduje jednu kuću u Orebićima g. 1673/74. (*Z. Šundrica, Popis stanovništva Dubrovačke Republike iz 1673/74. godine, Arhivski vjesnik II, Zagreb 1959, str. 450*). Stjepan Kerša oslobođen je kmetstva zajedno s Matom Fiskovićem g. 1702. (*«Ser Marinus Marichieuich Dominus contrascriptoribus Cap. Mathei Fiscoiuch et Cap. Stephani Chersa suorum villicorum de Tarstenizza...»* oslobađa njih i njihove potomke... *in perpetuum siunt liberi a dicto onere villicorum*«. *Div. for. 132, f 175—176v u HAD*). Oko g. 1775. u Dubrovniku se nastanio Stjepan Kerša Antunov (1753—1830) (*Knjiga mrtvih Dubrovnika 1825.—1831. Podaci o njegovoj ženi i potomcima nepotpuni su jer nisu obuhvaćeni u pelješkim matičnim knjigama.*). U Orebićima je obitelj po muškoj liniji izumrla g. 1879. smrću Nikole Kerše Josipovog, a konačno je nestala g. 1915. smrću njegove kćeri Marije udate Gurić (v. genealošku tablicu. U tablicu nisu unijeti: Stjepan Kerša i njegova kći Margarita, udata g. 1631. za Mata Crnojevića Stjepanovog).

GENEALOŠKA TABLICA OBITELJI KERŠA

SASTAVIO: NENAD VEKARIĆ

Vinko Ivančević

STJEPAN KERŠA ANTUNOV, DER AUF DER HALBINSEL PELJEŠAC
GEBORENE DUBROVNIKER SCHIFFSEIGENTÜMER AN DER WENDE
DES 18. UND 19. JH.

Zusammenfassung

Kerša ist eine alte Kapitäns- und Schiffseigentümer-Familie von der Halbinsel Pelješac. Hier wird Stjepan Kerša Antunov (1753—1830) dargestellt, der — obwohl von der Halbinsel Pelješac — dauernd in Dubrovnik tätig war. Hier beteiligte er sich in erster Linie als Miteigentümer von »Karat« bei vielen Dubrovniker Schiffen. In Gesellschaft mit andern Dubrovnikern bestellt er bei der Schiffswerft in Gruž den Bau von zwei Schiffen, an denen er Mitbesitzer-Anteile hat. Er befasst sich auch mit der Ausfuhr von Getreide en gros aus Dubrovnik und den russischen Häfen im Schwarzen Meer. Das Getreide schickt er zum Verkauf nach Livorno und Genua mit Schiffen, die er in Dubrovnik chartert. Er war einer der Gründer und der Direktoren eine der ersten drei Versicherungsgesellschaften, die sich in Dubrovnik u. a. mit Schiffskreditgeschäften befassen. Er lieh Geld mit Hypothek auf »Karat« in den Schiffen und legte es in verschiedenen anderen Geschäftsunternehmen an.

Wie viele Dubrovniker hatte auch er angelegtes Geld beim Münzamt in Venedig. Er genoss auch das Vertuen der Regierung Dubrovnik, die ihn in diplomatischer Mission nach Algerien sandte. Er ist ein Grosshändler und Schiffseigentümer, der sich in der Wirtschaft von Dubrovnik hervortat.

Die Genealogie und kurze Geschichte der Familie Kerša hat Nenad Vekarić verfasst.